

Högskola – yrkeshögskola. Arbetsgrupp för samarbete mellan SUHF och Myndigheten för yrkeshögskolan

Uppdraget

SUHF:s presidium och Myndigheten för yrkeshögskolan (MYH) har initierat ökat samarbete och tillsatt en arbetsgrupp med följande uppdrag och sammansättning.

Idag finns ett antal oklarheter kring gränsdragningar och övergångsmöjligheter mellan olika postgymnasiala utbildningsformer. Arbetsgruppen ska utifrån ett livslångt lärandeperspektiv för den enskilde ta fram förslag till åtgärder som leder till ökad tydlighet och förbättrade utbildningsmöjligheter. I detta arbete ska förutsättningarna, möjligheterna och hindren för övergångar mellan utbildningsformerna klargöras liksom åtgärder för att underlätta övergångar föreslås. Gruppen ska även behandla tillgodoräkning och validering av utbildning mellan utbildningsformerna. Ovanstående ska göras genom ett antal konkreta exempel.

Gruppen ska avlägga rapport till SUHF:s förbundsårsamling den 21 oktober 2015. En statusrapport för arbetet ska lämnas till SUHF:s styrelse i mitten av juni 2015. Arbetsgruppen bör i sitt arbete ta in synpunkter och förslag genom att använda sig av referensgrupper, seminarier eller liknande.

Arbetsgruppen har haft följande sammansättning: Erika Svanström, biträdande avdelningschef MYH, Susanne Rönnemark Nording, utbildningshandläggare, MYH; Björn Brorström, rektor Högskolan i Borås; Mats Jägstam, VD Tekniska högskolan i Jönköping, Torbjörn Matsson, avdelningschef, Högskolan i Jönköping och Lars Alberius, SUHF:s kansli. I arbetet har tidigare även Gunilla Eken (utbildningshandläggare) och Stefan Skimutis (internationellt koordinator), MYH, samt Lena Gustafsson, rektor Umeå universitet, deltagit.

Bakgrund

Arbetsgruppen initierades vid ett presidiummöte med Myndigheten för yrkeshögskolan (MYH) i oktober 2013. På mötet deltog, förutom SUHF:s presidium, tf generaldirektör Johan Blom. Blom tog efter mötet fram det första utkastet till uppdrag, december 2013:

”Uppdrag samarbete MYH och SUHF. Arbetsgruppen ser över eventuellt kartlägger förhållanden som är av gemensam vikt för framtida utveckling för den postgymnasiala utbildningskartan. Exempel på frågor:

- Utbildningsutbudet inom högskola och yrkeshögskola: Klargöra gränsen mellan utbildningsformerna. Vilka osäkerheter finns kring var vissa utbildningar ska höra hemma?
- Förutsättningar övergångar mellan utbildningsformerna: Klargöra möjligheter och hinder. Finns åtgärder för att underlätta övergångar?
- Tillträde till utbildningsformerna: Till vissa delar lika men hur realiserar de olika?

- EU direktiv och mål för den postgymnasiala utbildningen i Sverige: Vilka gemensamma utmaningar finns och hur kan dessa hanteras.”

Därefter togs en första version av uppdraget fram. För att tydliggöra uppdraget arrangerades ett möte med MYH:s nye GD, Thomas Persson, och SUHF:s presidium i november 2014. Vid mötet fokuserades arbetet till oklarheter kring gränsdragningar och övergångsmöjligheter mellan olika postgymnasiala utbildningsformer och ett reviderat uppdrag formulerades.

Arbetsgruppen har haft ett antal möten och mött olika personer från MYH och Utbildningsdepartementet (utredare vad gäller yrkeshögskolan, MYH och validering).

I arbetet har det vid ett flertal tillfällen konstaterats att då det pågår ett flertal utredningar kring högre utbildning och yrkesutbildning har det varit svårt för arbetsgruppen att komma fram till konkreta lösningar. Det gäller utredningar som Högre utbildning under tjugo år (SOU 2015:70), utredningen om valideringssystemen och En stärkt yrkeshögskola – ett lyft för kunskap (Ds 2015:41). Vidare har arbetsgruppen inväntat processen kring utvecklingen av ett svenskt nationellt kvalifikationsramverk (NQF).

Utredningar om yrkeshögskoleutbildningar

Utredningen Högre utbildning under tjugo år konstaterar under rubriken Högskolans gränser att yrkeshögskolan är en tiondedel av högskolan och att högskolor kan vara yrkeshögskoleanordnare enligt förordningen om yrkeshögskolan. Det som enligt utredningen karakteriserar yrkeshögskoleutbildningarna är att ”all utbildning inom ramen för yrkeshögskolan ska utgå från ett behov på arbetsmarknaden, genomföras i stark samverkan med arbetslivet och leda direkt till yrkesverksamhet. Utbildningen förutsätts svara på väl definierade och aktuella behov och ska normalt därför bedrivas i ett kortsiktigt perspektiv”.

I utredningen åskådliggörs skillnaderna mellan högskola och yrkeshögskola:

Högskola	Yrkeshögskola
Längre utbildningar	Kortare utbildningar
Lång sikt – långsiktiga behov	Kort sikt – kortsiktiga behov
Efterfrågad av individen	Efterfrågad av arbetslivet
Arbetslivet kan delta i utbildningen	Arbetslivet ska delta i utbildningen
Organiseras av fasta utbildningsanordnare	Organiseras av varierande utbildningsanordnare
Utbildningsanordnaren beslutar om utbildningsutbud	Utbildningsanordnaren ansöker om att få ingå i yrkeshögskolan med en utbildning
Krav på formell kompetens hos lärarna	Inga formella kompetenskrav på lärarna
Kvalitetssäkras av det akademiska samhället	Kvalitetssäkras av arbetslivet
Forskningsanknuten	Ej forskningsanknuten

Utredaren vill med tabellen visa att högskola och yrkeshögskola ”i grunden är olika” med olika syfte, efterfrågan och förutsättningar. Det konstateras att: ”Skillnaderna mellan högskola och yrkeshögskola är betydande och borde inte kunna ge upphov till missför-

stånd eller oklarhet om vilken typ av utbildning som åsyftas.” Vidare lyfter utredaren fram de begränsningar som finns för yrkeshögskolan att anordna utbildningar som bedrivs inom högskolan, men påtalar att motsvarande begränsning finns för högskolan.

Utredaren hänvisar till dels Svenskt näringsliv, dels till rapporten Saknar den högre utbildningen relevans av Agneta Bladh (2013), där Svenskt näringsliv i en rapport (2012) begär att gränsen mellan utbildningssystemen klargörs och Bladh som föreslår att högskolan inte ska ge tvååriga utbildningar överhuvudtaget och att korta utbildningar ska förläggas till yrkeshögskolan.

Även MYH:s rapport Kartläggning av yrkeshögskoleutbildningar som helt eller delvis motsvaras av yrkesutbildningar inom andra utbildningsformer (2014) nämns.

Utifrån dessa utredningar konstateras att gränsdragningen mellan utbildningsformerna inte är ”distinkt” och att det därför kan förekomma överlappningar. Dock med sina olika fokus tillgodoser de två utbildningsformerna olika arbetslivsbehov. Slutligen konstateras att ”det traditionella kriteriet om forskningsanknytning är mer fruktbart för att åtskilja utbildning i högskolan från utbildning i yrkeshögskolan”. Utifrån denna analys bedömer utredaren att det ibland råder oklarheter mellan högskoleutbildning och yrkeshögskoleutbildning, att det finns risk för likartade utbildningar, att dialogen mellan utbildningsformerna inte är tillräcklig, att gränsen bör klargöras samt att forskningsanknytningen bör vara det avgörande kriteriet för vilken utbildningsform en utbildning ska tillhöra.

Validering av reell kompetens

I budgetpropositionen 2016 föreslår regeringen, baserat på bland annat på utredningen kring överblickbara system för validering (U 2014:G), ett antal satsningar kring validering av reell kompetens och bedömning av utländsk utbildning. Detta innebär bland annat ökade resurser för validering av utländsk utbildning till Universitets- och högskolerådet, en tillfällig satsning på validering där högskolorna får medel att utveckla effektivare bedömningar av reell kompetens under 2016-2018 och att en valideringsdelegation ska tillsättas.

Referensram för kvalifikationer

Den 1 oktober 2015 träder Förordning om referensram för kvalifikationer för livslångt lärande (2015:545) i kraft. I första paragrafen anges syfte och mål med förordningen:

”Denna förordning innehåller bestämmelser om en nationell referensram för kvalifikationer för livslångt lärande. Syftet med referensramen är att underlätta jämförelser nationellt och internationellt av vilka nivåer sådana kvalifikationer motsvarar i fråga om kunskaper, färdigheter och kompetenser för att därigenom främja livslångt lärande och förbättra anställningsbarhet, rörlighet och social integration för arbetstagare och studerande inom EU.”

Frågan om nationell referensram (bilaga 2) träder dock först i kraft den 1 januari 2016. Referensramen består av åtta nivåer. Diskussionerna i arbetsgruppen har fokuserat på nivå 6. Till denna nivå hör examina på grundnivå enligt bilaga 2 till högskoleförordningen (1993:100), examina på grundnivå enligt bilagan till förordningen (1993:221) för Sveriges lantbruksuniversitet samt examina på grundnivå enligt bilagan till förordningen (2007:1164) för Försvarshögskolan.

I Utbildningsdepartementets remisspromemoria En nationell referensram för kvalifikationer för livslångt lärande (U2014/4373/GV, 2015-04-03) förslås NQF-nivå 6 definieras enligt följande:

Nivå	Kunskaper (erfarenhets- baserade och/ eller teoretiska)	Färdigheter (utföra uppgifter och lösa problem)	Kompetenser (förmåga att ta ansvar, att värdera och att agera självständigt och att samarbeta)	Kvalifikationer
Nivå 6	Kan visa: Avancerade kunskaper inom arbetsområdets eller studiernas huvudområde, insikt i områdets etablerade metoder för kunskapsutveckling, djup kunskap inom någon del av området samt orientering i områdets aktuella forsknings/ utvecklingsfrågor.	Kan: Identifiera, formulera, analysera och lösa problem samt utföra komplexa uppgifter, kommunicera åtaganden och lösningar inom arbets- eller studieområdet i såväl nationella som internationella sammanhang.	Kan: Värdera information och metoder inom arbets- eller studieområdet med hänsyn till relevanta sociala, etiska och vetenskapliga aspekter, tillämpa specialiserad kunskap för utveckling inom arbets- eller studieområdet, ta ansvar för ledning av individers och grupper utveckling i arbetet.	Examina på grundnivå enligt bilaga 2 till högskoleförordningen (1993:100), bilagan till förordningen (1993:221) för Sveriges Lantbruks universitet och bilagan till förordningen (2007:1164) för Försvarshögskolan Kvalificerad yrkeshögskoleexamen.

Utmaningar och möjligheter

Arbetsgruppen för samarbete mellan SUHF och Myndigheten för yrkeshögskolan ser problematiken utifrån två skilda håll, dels utifrån högskolans perspektiv och dels utifrån yrkeshögskolans.

SUHF:s perspektiv

Utifrån diskussionerna i arbetsgruppen har SUHF:s företrädare utarbetat ett antal frågeställningar kring värdering av utbildning på respektive utbildningsnivå. Frågorna fokuserar på värderingen av NQF-nivå 6 och hur denna relaterar till utbildningar på yrkeshögskola och högskola.

SUHF:s representanter konstaterar att under förutsättning att kvalificerad yrkeshögskoleexamen tillsammans med två- och treåriga högskoleexamen hamnar på samma EQF/NQF-nivå (6), öppnas förutsättningar för samverkan mellan de båda utbildningsformerna.

Den stora utmaningen för yrkeshögskolan i detta sammanhang, kommer vara hur relevant vetenskaplig nivå kan säkras. Om detta kan ske på ett trovärdigt sätt, finns goda förutsättningar för att skapa broar och samverkan mellan yrkeshögskola och högskola. För att få legitimitet och förtroende behöver regelverket för yrkeshögskolan emellertid omarbetas på flera punkter.

SUHF:s företrädare menar att följande förändringar inom yrkeshögskoleutbildningar behöver göras för att säkra och legitimerade yrkeshögskolan på NQF-nivå 6 och för att skapa förutsättningar för systematiska valideringar av yrkeshögskoleexamen:

- Införa examensordningar likvärdiga med högskolans, för både yrkeshögskoleexamen och kvalificerad yrkeshögskoleexamen. Examensordningar saknas helt inom yrkeshögskolan idag.
- Införa ackreditering för anordnare av kvalificerad yrkeshögskoleutbildning för att säkra organisationens förmåga att genomföra utbildning på NQF-nivå 6.
- Införa riktlinjer och instruktioner för att kvalitetssäkra kursplaner och resultat av lärande (*learning outcomes*).
- Införa krav på formell examinator med kvalitetssäkrad kompetens för att bedöma och betygsätta på relevant nivå. Detta är helt oreglerat idag.
- Införa utvärderingsformer som säkrar utbildningens kvalitet och vetenskapliga nivå.

För att ytterligare stärka möjligheterna för utbyte och samverkan mellan yrkeshögskola och högskola kan en differentiering av yrkeshögskoleutbildning göras. Utbildning till yrkeshögskoleexamen (NQF-nivå 5) kan i princip fortsätta som nu, för att tillgodose behovet av arbetskraft i ett kortare perspektiv.

Utbildning till kvalificerad yrkeshögskoleexamen (NQF-nivå 6) kan helt eller delvis, vikas för yrkesroller där ett mer långsiktigt behov föreligger. Dessa utbildningar kan då bedrivas med längre tidshorisont än de två antagningar som gäller idag, och framförallt vara en mer stadigvarande vidareutbildningsväg för de som gått gymnasiet yrkesprogram. Dessa utbildningar skulle då kunna vara parallella till högskolans yrkesutbildningar, men anpassade för dem med bakgrund från gymnasiet yrkesprogram.

Detta skulle kunna attrahera fler högskolor att ta sig an yrkeshögskoleutbildningar och bli yrkeshögskoleanordnare, vilket i hög grad skulle kunna driva på utvecklingen för att få i gång en fruktbar samverkan mellan yrkeshögskola och högskola. Dock förutsätter det att ovan angivna fem punkter är uppfyllda.

Myndigheten för yrkeshögskolans perspektiv

Myndigheten för yrkeshögskolan (MYH) menar att i och med införandet av NQF kommer yrkeshögskoleexamen framöver att ligga på nivå 5 och kvalificerad yrkeshögskoleexamen på nivå 6.

MYH instämmer i att införandet av NQF och att kvalificerad yrkeshögskoleexamen läggs på samma nivå som två- och treåriga högskoleexamina öppnar upp för mer samverkan mellan de bägge utbildningssystemen då NQF blir ett verktyg för att jämföra kvalifikationer.

Vad gäller frågan om relevant vetenskaplig nivå så framgår det i lag och förordning för yrkeshögskolan att yrkeshögskoleutbildning ska ha sin grund i

”kunskap som genererats dels i produktionen av varor och tjänster, dels i vetenskap och utformas så att en hög kvalitet och yrkesrelevans nås, ge teoretiska, praktiska och erfarenhetsbaserade kunskaper som krävs för att självständigt och i arbetslag kunna utföra kvalificerade uppgifter i arbetslivet, präglas av såväl stark arbetslivsanknytning som teoretisk förankring och utvecklas och bedrivs i samverkan mellan arbetsliv och utbildningsanordnare (förordningen om yrkeshögskolan, 2009:130)”.

Yrkeshögskoleutbildning ska vara efterfrågad av arbetslivet och svara mot dess behov. Tanken med yrkeshögskoleutbildning är inte att vara akademisk.

I promemorian En stärkt yrkeshögskola – ett lyft för kunskap (Ds 2015:41) föreslås att MYH ska få möjlighet att bevilja tre omgångar istället för dagens två. Det föreslås också att det ska finnas möjlighet att bevilja upp till fem utbildningsomgångar, om MYH bedömer att det finns ett långsiktigt behov på arbetsmarknaden och att behovet inte eller endast i liten omfattning, tillgodoses av andra utbildningsformer. Det kan gälla både utbildningar som leder till yrkeshögskoleexamen och kvalificerad yrkeshögskoleexamen. Det som föreslås ska ligga till grund för differentieringen i antal möjliga starter är enbart möjligheten att bedöma arbetslivets efterfrågan och ingen koppling till NQF-nivå.

I nuläget finns ingen examensordning inom yrkeshögskolan, men kommer att införas. Den nya examensordningen kommer troligen att bygga på "resultat av lärande" istället för omfattning i tid. För både yrkeshögskoleexamen och kvalificerad yrkeshögskoleexamen kommer ett krav att vara att den studerande genomfört ett självständigt arbete.

En av de uppgifter MYH har är att granska kvaliteten i de utbildningar som finns inom dess ansvarsområde. MYH granskar också utbildningsanordnarnas kvalitetsarbete och definierar kvalitetsgranskning som "en utifrån fastslagna och transparenta kvalitets-kriterier gjord bedömning av målpåfyllelse på utbildningsnivå" (Resultat av tillsyn och kvalitetsgranskning inom yrkeshögskolan 2014, Rapport MYH 2015). Syftet med kvalitetsgranskningen är att kontrollera och värdera hur väl en utbildning uppfyller de mål som är formulerade i regelverken för de olika utbildningsformerna.

I nuläget diskuteras ingen ackreditering av anordnare. Det finns dock i Ds 2015:4, avsnitt 4.4 förslag på att "det ska vara ett villkor för att en utbildning ska få ingå i yrkeshögskolan att utbildningsanordnaren har den kompetens som krävs för att bedriva utbildning inom det yrkesområde utbildningen avser".

Slutsatser

Arbetsgruppen konstaterar att det genomförda arbetet lett till ökade kunskaper om likheter och skillnader mellan högskoleutbildning och yrkeshögskoleutbildning. Genom arbetet har vi kommit ett steg vidare i förståelsen av de olika utbildningsformerna. Arbetet har dessutom gett en tydligare bild av hindren för samverkan och validering.

Dock har detta visat sig vara komplexa frågor. Dessutom har jämförelserna varit svåra att göra då det parallellt har gjorts olika typer av utredningar som på olika sätt kommer att påverka utbildningarna inom både högskola och yrkeshögskola.

Arbetsgruppen menar att dialogen mellan yrkeshögskolan och högskolan bör fortsätta genom att företrädare för SUHF och Myndigheten för yrkeshögskolan möts regelbundet. Arbetet bör då fokusera på definitioner och klargöranden inom NQF nivå 6, men inte bara det. Frågan hur sådant som övergår mellan utbildningsformerna ska hanteras i praktiken bör också diskuteras, förutom kvalitetssäkringen av yrkeshögskolans utbildningar och validering.

Den vidare dialogen bör dock invänta resultaten av de utredningar som nu pågår tillsammans med eventuella regeringsbeslut och liknande.